

PROLOOG

‘Geluk is blijven verlangen naar de dingen die je al hebt.’

Het was 28 augustus, de dag van Augustinus, de man achter deze wijze woorden. Of nou ja, de ‘man’, de *kerkvader*. Een heilig verklaarde kerkvader, op wiens sterfdag katholieken elk jaar Sint Augustinus vieren.

Voor het door en door katholieke Tilburg was 28 augustus 1900 echter allesbehalve een feestdag. Het was dan wel volop zomer, maar de zon was niet bij machte om enige vrolijkheid aan deze gitzwarte dag te schenken. Niets kon het verdriet dat door de straten van de wijk Noordhoek sluimerde doen verzachten. En hoe dichters je bij Villa Cecilia kwam, des te tastbaarder het leed werd.

In de hal van de imposante villa keek Mathijs Kessels, een gerenommeerde fabrikant, toe hoe zijn vrouw Philomena in een zwarte crêpejapon de grote wenteltrap afdaalde, haar rood-doorlopen kraalogen en bleke gezicht verstopt achter een rouwsluier. Haar hand rustte op haar buik, die al duidelijk begon te tekenen. Het kleine jongetje dat op de arm van de dienstmeid rustte keek angstig weg van de vrouw die hij niet meer herkende als zijn moeder. Kon Mathijs zijn enige zoon maar uitleggen dat ze niet haar gezicht, maar haar verdriet wilde verbergen voor haar kinderen. Philomena veegde de tranen onder haar ogen weg en schoof de sluier opzij om het jongetje een kus op zijn wang te drukken.

‘Blijf je bij mij vandaag?’ zei ze met gebroken stem. Haar gegil en gesmeek om haar elfjarige dochter van de afgelopen dagen waren door merg en been gegaan. ‘Geef me mijn Marietje weer! Wie brengt mijn lieveling terug? O God, neem mij maar weg en laat mijn onschuldige kind leven!’

De huisknecht attendeerde Mathijs erop dat ze moesten gaan; de begrafenisstoet stond hen al op te wachten. Vervolgens wendde hij zich met opgeheven vinger tot de kinderen: ‘Vandaag gaan we niet gillen, en ook niet naar mensen wijzen of roepen; überhaupt maken we zo min mogelijk geluid. Jullie dragen allemaal een bloemstuk en lopen – let op: zwijgend! – achter elkaar de kerk in, tot aan de eerste bank. Die plek is voor jullie gereserveerd. Begrepen, kinderen?’ De drie oudste meisjes knikten, de dreumes kermde zoals ze de hele ochtend al had gedaan en het jongetje keek hem boos aan. In een poging zijn harde woorden iets van mededogen mee te geven gaf de knecht hem een aai over zijn bol. ‘Houd je hoofd omlaag en laat niemand je tranen zien,’ fluisterde hij hem toe.

Het klokkenspel van de Noordhoekkerk en het luide hoefgetrappel op de keien konden het gesnik op straat maar net overstemmen; het zag zwart van de rouwende mensen. Van textielfabrikanten tot wevers en van steenrijke besjes tot piepjonge dienstmeiden, ze hadden stuk voor stuk hun mooiste en tegelijkertijd minst opvallende kleding uit de kast getrokken. Ook de schoenlapper had zijn best gedaan om er netjes uit te zien. Niet door zijn vetleren schoenen flink op te poetsen – glimmende neuzen waren op een dag als deze uit den boze – maar door zijn zondagspak aan te trekken. Omdat Noordhoek bomvol stond klommen mensen op daken, in eikenbomen of lantaarnpalen om niets van de begrafenisstoet te hoeven missen.

De stoet werd voorgegaan door honderden personeelsleden van Mathijs' muziekinstrumentenfabriek, waarvan de voorste een reusachtige krans met witte orchideeën droegen. Achter hen liepen meisjes in witte jurkjes met palmtakken in hun handen. Twee hielden een bloemstuk met een lint eraan vast, waarop stond: AAN ONS LIEVE VRIENDINNETJE MARIETJE KESSELS, HARE SCHOOLKAMERAADJES. Hoewel ze ontroostbaar waren, hadden de kinderen amper besef van wat hun klasgenootje was overkomen. 'Vermoord' betekende dat ze door het handelen van een kwaadaardig persoon was gaan hemelen, over het seksueel misbruik dat eraan vooraf was gegaan, was hun waarschijnlijk niets verteld. Meisjes van elf wisten niets van seksualiteit, niet eens waar 'maagd' voor stond in 'de Heilige Maagd Maria.' 'Maagd zijn' leek ze gewoon een superieure gave; ze hadden geen flauw benul van wat Maria daarvoor had moeten laten.

De witte meisjes werden gevolgd door vier grote paarden, met gitzwarte kleden om en enorme pluimen op het hoofd. Op de koets die ze voorttrokken lag de kist, bedolven onder een zee van bloemen. De kist met Marietje erin. Het meisje dat een week eerder nog haar kleine broertje plaagde, met vriendinnetjes speelde en ijverig studeerde voor haar eerste communie. De leerling die met een buitengewoon keurig handschrift godsdienstige versjes noteerde en die volgens de kranten als voorbeeld werd gesteld voor de klas, zó 'bevallig en wijs als ze was'. De elfjarige wier toekomst haar op brute wijze was ontnomen.

De stoet naderde de kerk, waarvan de bruine bakstenen façade behangen was met een grote zwarte sluier. De passerende lijkkoets liet niemand van de omstanders onberoerd: 'Er schitterde in menig mannelijk oog zelfs een traan van diepgevoeld medelijden,' verhaalde de *Tilburgsche Courant*.

'Ophangen! Aan de hoogste boom!' brieste een dik, deftig

mannelijke in het publiek dat ondanks zijn één meter vijfenvijftig iedereen aandacht wist te trekken. Er werd instemmend maar zachtjes gejuicht en geklapt. Voor wie deze laffe daad op zijn geweten had moesten ze de doodstraf herinvoeren; er was genoeg geen Tilburger te vinden die het hier niet mee eens was.

De koets was nog maar net gearriveerd bij de hoofdingang of de Noordhoekkerk was al gevuld. In de sacristie maakte pastoor George van Zinnicq Bergmann zich mentaal op voor de afscheidsdienst. Al rokend liep hij om de zware mahoniehouten tafel in het midden van de kamer. De muren van de sacristie werden in beslag genomen door grote, donkere houten kasten waarin kaarsen, kazuifels, schalen, hosties, altaarwijn, wierookvaten en -scheepjes waren opgeborgen. Koster Johan van Isterdael, het manusje-van-alles, was er vanochtend niet geweest om de kledij en het liturgisch vaatwerk voor hem klaar te leggen. Johan zat namelijk achter slot en grendel.

Pastoor Van Zinnicq Bergmann bleef even stilstaan bij de sacristiedeur en gluurde door een kier de kerk in. Gespannen trok hij aan de zijden van zijn toga; nog nooit had hij voor zoveel mensen gesproken. De meeste toegestroomde buurtbewoners stonden tegen elkaar gepropt achter de banken en konden het altaar amper zien, maar zij zagen nog altijd meer dan de mensen die noodgedwongen buiten moesten blijven staan. De pastoor drukte zijn sigaar uit, zoog een teug muffe kerkklucht zijn longen in en vroeg een van de misdienaars de sacristiebel te luiden.

De parochianen die een zitplaats hadden bemachtigd schoten omhoog. Van Zinnicq Bergmann, kapelaan Berkvens en de misdienaars liepen de sacristie uit en stapten met de rituele benodigdheden achter elkaar aan naar de hoofdentree, om vanuit daar Marietje de kerk in te begeleiden. Voor de kist met open hoofdeinde doopte de pastoor een grote, ronde kwast in een

koperen emmer met wijwater en hij zegende het meisje door water over de kist te sprenkelen. Het zangkoor, dat speciaal voor deze gelegenheid was aangevuld met mannen uit andere kerkkoren, zette het *Requiem* van Lorenzo Perosi in. Op het moment dat de diepe en hoge stemmen tegen de gewelven opstegen liep de pastoor richting het altaar, met in zijn kielzog de kapelaan, zijn dienaars en zes mannen met hoge hoeden die de kist droegen. De kerkgangers draaiden zich naar het middenpad toe, als een plechtige erehaag. Sommigen keken opzettelijk de andere kant op, om maar niet naar het gezichtje te hoeven kijken dat boven de bloemenzee uitstak. Net voor het priesterkoor hielden de mannen halt en plaatsten de doods-kist op een daarvoor geprepareerd tafeltje. Enkele meters onder de plek waar vier dagen eerder het lichaam van Marietje Kessels was gevonden.

WOENSDAG 22 AUGUSTUS 1900

2

Villa Cecilia ontwaakte woensdagochtend als het decor van een jaloersmakend gelukkig gezin. Het leven lachte de twee- en veertigjarige Mathijs Kessels toe: er was een zevende kind op komst, hij was in het bezit van een goedlopende muziek-instrumentenfabriek en was geliefd in de samenleving. Mathijs had een vriendelijk gezicht, met helderblauwe ogen, een dik snorretje en een hoog voorhoofd met erachter een keurige coupe.

De kinderen – Henriëtte, Marietje, Berta, Josephine, Mathieu en Adila – genoten van de laatste week van de zomervakantie en moeder Philomena besloot ze die middag mee op pad te nemen met de ezelwagen. Ze zouden gaan picknicken in het bos en bramen gaan plukken, die in deze tijd van het jaar nog nét te zuur en de schrammen op je handen niet waard waren, maar die ze altijd met smaak opaten. De kinderen renden opgewonden door de kamers van Villa Cecilia, de woning die Mathijs vernoemd had naar de katholieke patrones van de muziek.

De villa aan de rand van Noordhoek mocht met recht een naam dragen. De benedenverdieping was voorzien van een herenkamer, oftewel een bibliotheek, een lichte tuinkamer, een

muziekkamer, een speelkamer, een eetkamer, een grote keuken, een linnenkamer en een poetskeuken. De Franse deuren in de hal gaven toegang tot de salon, het pronkjuweel van het huis. In het midden stond een groene velours bank, met ervoor een canapétafeltje met marmeren blad. Dankzij de grote kristallen kroonluchter, die met behulp van elektriciteit een felle lichtbron vormde, kon je er zelfs de krant lezen als het buiten pikke-donker was. Aan de muren hingen handgetekende prenten van exotische vogels en grote lijsten rondom Italiaanse landschap-pen, vervaardigd met olieverf.

Vanuit de salon keek Mathijs uit op zijn enorme fabriek, die hij als zoon van een Limburgse kleermaker op eigen kracht uit de grond had gestampt. Vrijwel alle katholieke harmonieën en fanfareorkesten in Zuid-Nederland, maar ook talloze muziek-gezelschappen en beroepsmuzikanten tot ver voorbij de lands-grenzen, musicerden met de instrumenten van Kessels.

Muziek, vond Mathijs, moest niet enkel voor de elite toegan-kelijk zijn, maar voor iedereen. Dankzij de opkomende indus-triële revolutie en zijn innovatieve brein wist hij als een van de eersten muziekinstrumenten te produceren voor mensen met een kleine portefeuille. Vandaag prijzen we Henry Ford om zijn uitvinding van de lopende band, maar het idee dat elke arbeider verantwoordelijk is voor één handeling in het productieproces had Mathijs al ruim een decennium daarvoor doorgevoerd. Hierdoor kon hij op grote schaal fabriceren en aan heel de we-reld leveren. Dat legde hem vanzelfsprekend geen windeieren; hij had pastoor Van Zinnicq Bergmann de week ervoor zelfs nog een dure koperen gong cadeau gedaan, ter ere van de aan-staande eerste communie van zijn dochter Marietje.

Het gezinsleven vond plaats in moeders kamer. Een intieme ruimte met damesstoeltjes, poefs en zachte, kleurrijke kussens. Op de schouw stonden verschillende snuisterijen die Mathijs

had aangeschaft tijdens zijn werkreizen: een gipsen Canova-beeldje uit Rome van een wulpse vrouw op een matras, een roze-rode matroesjka uit een speelgoedwinkel in een dorpje bij Moskou en een fles Beefeater Gin uit Londen.

De eerste verdieping was ingericht met ruime slaapkamers voor de kinderen (elk een!), een suite voor de ouders en twee logeerkamers. Op de tweede verdieping bevonden zich de slaapkamers van de inwonende dienstbodes en de huisknecht, een naaikamer, een klein kantoortje en de appeltjeszolder, voor het conserveren van groente en fruit.

Mathijs stond op het punt om de villa te verlaten en op reis te gaan naar Nijmegen. Hij had nét zijn kinderen veel plezier gewenst op hun uitje en elke wang gedag gekust, toen de huisknecht hem een brief in zijn handen stopte. Zijn ogen gleden over de keurig geschreven letters op het geblokte papiertje, waarna zijn handen begonnen te beven.

‘Wat is er, liefste?’ vroeg Philomena.

Hij vouwde het briefje vliegensvlug op en stopte het in zijn zak.

‘Nee, niets. Niets voor liefvallige echtgenotes om zich druk over te maken,’ antwoordde hij kalm, alsof hij zojuist een pamflet had gelezen ter aankondiging van de klucht *Eén dag getrouwd en mijn vrouw is zoek*.

Hij drukte een zoen op haar voorhoofd, nam de bolhoed aan die de knecht hem bij de deur toereikte en liep naar buiten. Op het tuinpad opende hij met zijn rug naar de woning nogmaals de brief.

Lelijke, vuile rotzak,

*Leest den Echo van zaterdag en dan kunt ge zien wie gij
zoal zijt. Heel de rommel die gij heeft aangericht. Zijt voor-*

*zichtig in de muziek. U kunt niet meer op een concours,
want daar zou ge niet klaar mee zijn.*

Kees uit Waalwijk

Zijn hart bonkte in zijn keel. Wie was deze man die hem zo dreigend aansprak?

3

Nu Mathijs niet thuis was om de kinderen een beetje in het ga-reel te houden, gilden de meisjes nog harder van opwinding. Ze gingen rijden met de ezelwagen! Het laatste uitje van de va-kantie.

Die ochtend had Marietje, de een-na-oudste, na de catechis-musles waarin pastoor Van Zinnicq Bergmann haar de regels van de Kerk bijbracht, zachte broodjes en kaneelbeschuiten bij de bakker gehaald. Een hele mand vol; genoeg voor haar broer-tje, zusjes, moeder, de dienstbodes en haarzelf. Philomena had er Westfaalse ham, gruyèrekaas, appel- en perzikenmarmelade bij gestopt. De knecht zou de ezel inspannen en dan konden ze vertrekken. Marietje moest alleen nog langs haar pianoleraar om te vertellen dat ze die middag niet naar de les kon komen.

‘Lieverd, wil je onderweg deze brief aan tante Henriëtte op-sturen?’ vroeg Philomena haar.

Marietje pakte de brief aan en knikte. De dienstmeid zat ge-knield achter het meisje en knoopte haar een wit schortje om. ‘Zit-ie goed zo?’ vroeg ze, om vervolgens zonder een antwoord af te wachten het koord nog strakker te trekken. ‘Kom je daarna meteen weer naar huis?’

‘Mag ik nog wel naar de kerk?’ Marietje keek op naar haar moeder, terwijl de meid haar een hoedje opzette. ‘Om de kruis-weg te bidden, moeke?’

Ze had die ochtend dan wel braaf catechismusles gevolgd,

maar ze had zich niettemin verslapen voor de vroegmis, die ze altijd daarvoor bezocht. Een zonde, helemaal voor meisjes die bijna hun eerste communie gingen doen. Met het bidden van de kruisweg hoopte ze dat vlekje van haar ziel te wassen. Ze had van de pastoor geleerd dat je vergiffenis kon verkrijgen door bij alle veertien afbeeldingen van de kruisiging van Jezus stil te staan, denkend aan zijn lijdensweg.

‘Dat mag. Maar niet te lang wegblijven!’ antwoordde Philomena.

Met haar elf jaar was Marietje wijs genoeg om er zelfstandig opuit te gaan, maar ze bleef nooit lang van huis. Ook ditmaal niet, beloofde ze. Om half elf huppelde ze het tuinpad af, gooidde stiekem haar hoedje op het tuinbankje bij het hek en ging de poort door.

Ze hoefde slechts een paar honderd meter af te leggen, langs de slager waar voor het raam de varkens aan hun aarseinde hingen te drogen en voorbij het gejangel van de smederij. Door de doorgaans drukke Industriestraat, waar het op deze zomerdag tamelijk rustig was. Ze zou via de Noordhoekkerk en langs de brievenbus naar de pianoleraar lopen. Al met al een kippen-eindje, dat ze al zo vaak had gelopen.

Rond half twaalf raakte Philomena lichtelijk geïrriteerd omdat haar dochter zo lang wegbleef; de ezel was al ingespannen! Maar toen ze twee uur later nog niet was teruggekeerd, maakte de irritatie plaats voor ongerustheid.

‘Cato, zou jij willen rondkijken in de buurt?’ vroeg Philomena de dienstmeid. ‘En vraag of enkele werklieden van de fabriek kunnen helpen zoeken.’

Zelf bleef ze thuis voor het geval haar dochter zou terugkeren.

Cato, die al jaren bij de familie werkte en van het kind hield alsof het haar eigen bloed was, startte haar zoektocht in en

rondom de Noordhoekkerk. Ze keek in elke bank, in elk biecht-hok en in elke hoek. Geen spoor. Cato klopte op de deur van de familie Schilders, tegenover de brievenbus – niks gezien – en ging langs bij pianoleraar Gerard Schellekens. Hij was de hele ochtend niet thuis geweest, maar volgens zijn moeder was er geen kind van Kessels aan de deur geweest. In groeiende wan-hoop klampte Cato zich aan mensen op straat vast. Niemand wist iets. Ze bezocht tegen beter weten in opa en oma Kessels om na te gaan of het meisje hun een spontaan bezoekje had ge-bracht, iets wat ze nooit zonder aankondiging zou doen. Alles tevergeefs.

In eerste instantie hechtten de buurtbewoners niet veel waar-de aan de geruchten over het vermiste meisje. Er verdween wel vaker een kind, om vervolgens een paar uur later weer thuis te verschijnen, onder de modder van het spelen in de akkers. Toch nam de belangstelling snel toe, temeer omdat het een kind van de vooraanstaande muziekinstrumentenfabrikant betrof.

Ook pastoor Van Zinnicq Bergmann kwam het nieuws ter ore dat een van zijn parochiaantjes – die hij nota bene die och-tend nog les had gegeven – al uren spoorloos was. Hij liet de pastoorsmeid uitgebreid de kerk doorzoeken en zocht zelf in de sacristie en de catechismuskamer. Daarna begaf hij zich naar Villa Cecilia om moeder Philomena gerust te stellen en bij terugkomst in de pastorie vroeg hij de meid een kaars aan te steken bij het beeld van de Heilige Antonius, de heilige die ka-tholieken aanroepen om verloren voorwerpen terug te vinden.

Na vijf uur was Philomena de radeloosheid niet langer de baas. Het enige wat ze had kunnen vinden was het hoedje van Ma-rietje op de tuinbank. Ze schakelde de politie in. Per telefoon

liet ze weten dat Marietje sinds die ochtend niet meer was gezien. De commissaris van politie, Hermanus Caarls, was daarop meteen naar huize Kessels gegaan om een signalement op te maken.

‘Marietje is tamelijk lang en slank, heeft lang, krullend haar en een enigszins blozende gelaatskleur,’ vertelde Philomena. ‘Een hoog voorhoofd. Neus en mond normaal, zou ik zeggen, en een ronde kin. Ze droeg een roze-wit gestreept japonnetje met korte mouwen, en een wit schortje. Ze had lederen knooplaarsjes aan en zwarte kousjes met een lintje eraan.’ Ze had eraan toe willen voegen dat de kousjes niet pasten bij de rest van haar kleding omdat haar dochter bij het ontbijt melk op haar donkere jurkje had geknoeid en de dienstmeid haar vlug een ander japonnetje had aangetrokken. Maar zelfs in haar hachelijke situatie besefte ze dat dit nutteloze informatie was en dus bleef ze bij de feiten die ertoe deden. ‘Ze is blootshoofds’ naar buiten gegaan, meneer agent. Met een roze strikje in het haar.’

Caarls nam de taak op zich om Mathijs Kessels als eerste op de hoogte te stellen van de verdwijning van zijn dochter. Om zes uur liep de commissaris Mathijs tegemoet op het station, waar de fabrikant net met de trein uit Nijmegen was aangekomen.

‘Hoe voorzichtig de commissaris ook in de mededeling was, toch kreeg ik een voorgevoel dat me het hart beklemde,’ zou Mathijs er later over schrijven in zijn dagboek.

Mathijs wist direct een leger op de been te krijgen om zijn kind te zoeken: alle arbeiders van zijn muziekinstrumentenfa-

---

* ‘Blootshoofds’ is een term die in de vergetelheid is geraakt; het is nu immers gebruikelijker dat je géén hoed draagt. De hoed raakte met de komst van de auto en betere hygiëne uit de mode. We hoeven ons niet altijd meer door weer en wind te verplaatsen of ons kapsel te beschermen tegen vervuilende fabrieksschoorstenen.

briek, een paar honderd man, legden het werk stil. Ook het gehele politiepersoneel was intussen in de weer. Ze zochten de hele stad af, dregden alle waterlopen en kamden alle bossen in de wijde omtrek uit.

De schemering viel in en intussen was gebleken dat de zus van Philomena geen brief had ontvangen, waardoor men vermoedde dat Marietje de brievenbus niet was gepasseerd.* Terwijl de lantaarnopsteker elke lantaarn met een ladder beklom om het gaslicht aan te steken, zochten de mannen door. En ze bleven doorgaan toen de lantaarns de volgende ochtend weer werden gedoofd. Ze zochten tot ze niet meer op hun benen konden staan en hun ogen aanvoelden als droge wol. Mathijs liet ondertussen aan iedereen die het maar horen wilde weten dat hij honderd gulden – drie keer een maandsalaris – klaar had liggen voor degene die kon vertellen waar zijn dochter was. Het geld zou zijn portemonnee nooit verlaten.

---

* In 1900 werden brieven, als belangrijkste communicatiemiddel, dezelfde dag nog bezorgd. Meerdere keren per dag kwam de postbode voorbij.